

Gebelik yakınmaları durumu ile internet yoluyla karar alma arasındaki ilişkinin incelenmesi

Examining the relationship between pregnancy complaints and decision making via the internet

Tuğba Palta¹, Ayla Kanbur²

¹Yalvaç Devlet Hastanesi, Doğumhane Birimi, Isparta, Türkiye

²Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum, Türkiye

ÖZ

Amaç: Çalışmanın amacı gebelik yakınmaları durumu ile internet yoluyla karar alma arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı özellikteki araştırma, Ocak-Ekim 2022 tarihleri arasında 413 gebe ile yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında; anket formu, Gebelik Semptom Envanteri ve İnternet Yoluyla Karar Alma Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; skewness – kurtosis değerleri, yüzdelik, ortalama, Pearson korelasyon analizi ve basit linear regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 26.22±4.73, gebelik haftası ortalaması 29.52±7.51'dir. Gebelerin %63.9'u gebelikle ilgili bilgiye daha çoğunlukla sağlık personelinde almakla birlikte, %36.1'i internetten almaktadır. Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ve yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu, gebelikte internet yoluyla karar almanın anlamlı ve pozitif bir yordayıcısıdır (p<0.001). Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ve yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu, internet yoluyla karar almadaki toplam varyansın %3.6'sını (p<0.001) açıklamaktadır.

Sonuçlar: Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ve yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu arttıkça, internet yoluyla karar alma artmaktadır.

Anahtar kelimeler: gebelik; ebe; internet; karar verme; semptom

ABSTRACT

Aim: The aim of the study is to examine the relationship between pregnancy complaints and decision-making via the internet.

Methods: The descriptive and correlational research was conducted with 413 pregnant women between January and October 2022. Questionnaire form, Pregnancy Symptom Inventory and Decision-making Scale Via Internet on Pregnancy were used to collect the data. In the evaluation of the data; skewness - kurtosis values, percentage, mean, Pearson correlation analysis and simple linear regression analysis were used.

Results: The mean age of the participants is 26.22±4.73 years and the gestational week average is 29.52±7.51 weeks. Although 63.9% of the pregnant women received information about pregnancy mostly from health personnel, 36.1% of them received it from the internet. The frequency of complaints experienced during pregnancy and the limitation of daily activities by complaints were significant and positive predictors of decision-making via the internet during pregnancy (p<0.001). The frequency of complaints experienced during pregnancy and the limitation of daily activities by complaints explained 3.6% (p<0.001) of the total variance in decision making via internet.

Conclusion: As the frequency of complaints experienced during pregnancy and the extent to which complaints limit daily activities increase, decision-making via the internet increases.

Keywords: decision-making; internet; midwife; pregnancy; symptom

Giriş

Gebelik döneminde kadın vücudunda fizyolojik, psikolojik birçok değişiklik yaşanmakta, aylara göre meydana gelen bu fiziksel ve anatomik değişiklikler, gebelikte birtakım rahatsızlıkların oluşmasına ve kadında gebelik yakınmalarına sebep olabilmektedir (Kızılkaya Beji & Özkan, 2019). Gebelik semptomları gebeden gebeye hatta aynı kişinin farklı gebeliklerinde dahi farklı semptomlar yaşanmasına sebebiyet veren ve gebe ve ailesi için bilgi edinmeyi gerektiren yakınmalardır (Can ve ark., 2019; Coşar Çetin ve ark., 2017). Gebelik yakınmaları; halsizlik, bulantı, kusma, mide yanması, memelerde hassasiyet, sık idrara çıkma, uykusuzluk, vajinal akıntıda artma, cinsel istekte değişim, solunum güçlüğü, bacaklarda kasılma/kramp, dış görünüşte değişiklik, el veya ayaklarda ödem, konstipasyon, hemoroid, varis şeklinde görülebilmektedir (Coşar Çetin ve ark., 2017).

Gebelik dönemi, kadın için bilgi edinme ihtiyacının en üst seviyede olduğu dönemlerden biridir. Gebeler bu süreçte kendilerinde meydana gelen değişiklikleri, yakınmaları ve bunların nedenlerini araştırma, yakınmalarına çözüm bulma nedeniyle bilgi arayışı içinde olurlar. Gebeler önceleri aile,

arkadaş, komşu, sağlık personelinde bilgiyi temin ederken günümüz koşullarının hızla değişmesi, internetin hayatımıza daha aktif girmesiyle birlikte bilgiyi farklı kanallardan sağlama eğilimi göstermektedirler. Artık gebeler farklı internet bilgi kaynaklarından yararlanmaktadırlar (Batman, 2018; Grimes ve ark., 2014).

Günümüzde teknolojiye ileriyelemler, internet kullanımını her geçen gün artırmaktadır. Özellikle son yıllarda akıllı telefon kullanımının da artmasıyla birlikte, mobil sağlık uygulamaları popülerite kazanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2023 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre Türkiye'de hanelerin %95.5'inde evden internete erişim imkanına sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca internet kullanım oranı kadınlarda %83.3 olup, kadınların %68.2'si interneti sağlıklı ilgili bilgi aramak için kullanmaktadırlar (TÜİK, 2023). İnternetin kolay erişilebilir olması, internet ortamında fazla kaynak olması, sağlık personeli ile iletişim fırsatının azlığı, sağlık personeline erişimde güçlük yaşamaları gibi birçok neden gebelerin bilgi kaynağı olarak internete yönelmelerine neden olmuştur (Demir & Gözüm, 2011; Hadımlı ve ark., 2018; Koyun &

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Ayla Kanbur, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum, Türkiye

Telefon: +090 545 818 7176, E-posta: aylakanbur@atauni.edu.tr

Geliş tarihi / Received: 07.01.2024, Kabul tarihi / Accepted: 06.05.2024

ORCID: Tuğba Palta: 0009-0003-2259-6618, Ayla Kanbur: 0000-0003-4086-4244

Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı tarafından 2023 yılında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Erbektaş, 2018). Lagan ve ark. (2010)'nın çalışmasında gebelerin %46'sı sağlık personelinin vaktinin soru sormak için yeterli olmadığını, %48'i sağlık personelinin verdiği bilgiyi tatminkâr bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Gebelerin interneti kullanım amaçlarına bakıldığında; Lagan ve ark. (2010) %97 oranında sağlıkla ilgili bilgi arayışı için kullandıkları, %94 oranında sağlık profesyonellerinden edindikleri bilgileri tekrar niteliğinde kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Gebeler interneti en çok gebelik yakınmaları/semptomları, gebelik haftalarına göre değişimler/semptomlar, gebelik komplikasyonları, gebelikte tehlike işaretleri, gebelikte yapılan testler, sosyal destek, beslenme, fetal gelişim, doğum eylemi, bebek bakımı vb. konularda arama yapmak için kullanılmaktadırlar (Gerçek Öter & Kocademir, 2020; Onat Köroğlu ve ark., 2018; Öztürk ve ark., 2020; Kiarie & Mugambi, 2016; Lagan ve ark., 2010).

İnternet gebelerde sağlıklarıyla ilgili karar vermede önemli bir yere sahiptir (Bayrak & Kanbur, 2022) ve gebelerin kendileri için verilecek kararlarda kontrol sahibi olmalarında yol gösterici olmaktadır (Koyun & Kesim, 2018; Overdijkink ve ark., 2018). Gebeler ayrıca internetten edindikleri bilgileri davranışlarına aktarmakta ve birbirlerine önermektedirler (Onat Köroğlu ve ark., 2018). Literatüre bakıldığında gebelik döneminde internetten sağlanan bilgilerin kadınların karar alma sürecinde etkili olduğu görülmektedir (Hadımlı ve ark., 2018; Narasimhulu ve ark., 2016; Criss ve ark., 2015; Hameen-Anttila ve ark., 2014; Huberty ve ark., 2013). Yapılan bir çalışmada gebelerin %75.4'ünün internetteki bilgilerin doğruluğuna inandıkları bulunmuştur (Hadımlı ve ark., 2018). Farklı bir çalışmada gebelerin %46.3'ünün internetteki bilgiyi inanarak dikkate aldığı, %41'inin inanmasa da dikkate aldığı ifade edilmiştir (Bayrak & Kanbur, 2022).

İnternetin bilgi kaynağı olarak kullanılması sağlık hizmeti alıcıları için geniş bir potansiyele sahiptir. Günümüzde gebelerin bilgiye ulaşım için interneti tercih etmeleri ve edindikleri bilgilerin karar verme mekanizmalarını etkilemesi kaçınılmazdır. İnternet, gebelik döneminde kadınlar için önemli bir kaynak oluştursa da, kadınların doğru karar vermelerinde ve seçimler yapmalarında internetin oynadığı rolün ne olduğu belirsizliğini korumaktadır. Kadınların gebelik sürecinde doğru bilgi alması kadının ve bebeğinin sağlığını etkileyeceği için önemli bir konudur. Çağımızda internetin sağlık alanında kullanımının yaygınlaşması, gebelikte internetin karar alma sürecine etkisinin belirlenmesini ve gebelikle ilgili konularla ilişkisinin ortaya konmasını önemli hale getirmektedir. Gebelikle ilgili durumlarda internet yoluyla karar almaya yönelik çalışmaların yapılması, ileriye yönelik yapılabilecek uygulama ve çalışmalar için önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı gebelik yakınmaları durumu ile internet yoluyla karar alma arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem

Araştırmanın türü

Çalışma, tanımlayıcı ve ilişkisel özelliktedir. Araştırma, Ocak-Ekim 2022 tarihleri arasında Türkiye'nin doğu illerinden birinde bulunan bir hastanenin NST biriminde yürütülmüştür. Birimde 6 adet NST cihazı bulunmaktadır. Günlük başvuran gebe sayısı yaklaşık 50-60 arasında seyretmektedir.

Araştırmanın evren ve örneklemi

Araştırma evrenini, veri toplama tarihlerinde ilgili birime başvuran gebeler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini,

NST birimine başvuran, araştırmaya alınma kriterlerini karşılayan gebeler oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme büyüklüğünü hesaplamak amacıyla G*Power güç analizi yapılmıştır. Güç analizinin yapılmasında Cohen'in standart etki büyüklükleri referans alınması yöntemi seçilmiştir. Bu çalışmada Pearson korelasyon analizi için 0.05 anlamlılık düzeyinde, 0.5 etki büyüklüğünde, %95 güven aralığında ve %90 güce ulaşabilmesi için yaklaşık 342 gebeden veri toplanması gerektiği hesaplanmıştır. Veri kaybı olacağı düşünülerek örnekleme %20 oranında artış yapılarak 413 gebeden veri toplanmıştır.

Araştırma sonunda post hoc güç analizi uygulanmış ve çalışmanın %95 güven aralığında, 0.05 anlamlılık düzeyinde gücünün 0.99 olduğu tespit edilmiştir. (Correlation H1=0.442, Upper Critical r=0.081, lower critical r=-0.081, power 0.99). Analiz sonucunda çalışma örnekleminin yeterli olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri; Okur- yazar olmak, 18-40 yaş arasında olmak, 12-42. gebelik haftası arasında olmak, internet kullanımının olması, araştırmaya katılmayı kabul etmek.

Araştırmaya dahil edilmeme kriterleri: Okur- yazar olmama, 12. gebelik haftasından küçük olma, yüksek riskli gebelik olması, internet kullanımının olmaması, tanılanmış psikiyatrik hastalığının olması.

Veri toplama araçları

Anket formu

Anket Formu, gebelerin tanıtıcı özellikleri (yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aile tipi, gebelik haftası, gebelik sayısı, çocuk sayısı, gebeliğin planlanma durumu, doğum öncesi bakım alma durumu, internet kullanma durumu, internet kullanma sıklığı, gebelikte internet kullanma nedeni vb.) ile ilgili 16 sorudan oluşmaktadır.

Gebelik Semptom Envanteri

Foxcroft ve ark. (2013) tarafından gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığını ve bu yakınmaların günlük aktiviteleri etkileme durumunu değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerliliği Can Gürkan ve Ekşi Güloğlu (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçek 12-40 hafta arasındaki gebelere uygulanabilmektedir. 42 maddesi bulunan ölçek, iki bölüme ayrılmıştır. Ölçeğin ilk bölümünde gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı 4'lü likert şeklinde derecelendirilmektedir. Her yakına 0-3 arasında (asla (0), ... sık sık (3)) puanlanmaktadır. Bu bölüme toplam 0-126 arasında puan alınmaktadır. İlk bölüme alınan puanın artması, yakına sıklığının arttığına, puanın azalması yakına sıklığının azaldığına işaret etmektedir (Can Gürkan & Ekşi Güloğlu, 2020). Envanterin ikinci bölümünde; yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu incelenmektedir. Bu bölüm 3'lü likert derecelendirmesiyle 1-3 arasında (sınırlamaz (1), az sınırlar (2), çok sınırlar (3)) puanlanmaktadır. Bu bölüme toplam 42-126 arasında puan alınabilmektedir. Alınan puanın artması, yaşanan yakınmaların günlük aktiviteleri sınırladığı, puanın azalması yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlamadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik çalışmasında Cronbach alfa 0.82 olarak saptanmıştır (Can Gürkan & Ekşi Güloğlu, 2020). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı ilk bölüm için 0.91, ikinci bölüm için 0.92 ve toplam ölçek için 0.95 olarak saptanmıştır.

Gebelikte İnternet Yoluyla Karar Alma Ölçeği (GİYKAÖ)

Koyun ve Erbektaş (2018) tarafından gebelikle ilgili konularda internetin karar almaya etkisini değerlendirmek için

geliştirilmiş bir ölçektir. Toplam 10 madde içermektedir. Ölçeğin, öz yeterlik algısı (ilk 5 madde) ve öz kontrol algısı (son 5 madde) şeklinde iki alt boyutu vardır. Ölçek 5'li likert şeklinde, hiç katılmıyorum'dan çok katılıyorum'a kadar 1-5 arasında kodlanmaktadır. Ölçekten en düşük 10, en yüksek 50 puan alınabilmektedir. Kesme noktası bulunmayan ölçekte, yüksek puan gebelikte internetin karar almaya etkisini göstermektedir. Orijinal ölçek Cronbach alfa katsayısı 0.85'dir (Koyun & Erbektaş, 2018). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.78'dir.

Verilerin toplanması

Veriler yüz yüze görüşme tekniği ile araştırmacı tarafından toplanmıştır. Kadınlar NST biriminde yaklaşık 20 dk. kalmaktadır. Kadınlar NST cihazına bağlandıktan sonra NST çekimi devam ederken veri toplama işlemi yapılmıştır. Formların uygulanması yaklaşık 10-15 dk. sürmüştür.

Verilerin değerlendirilmesi

Veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Science) programı ile değerlendirilmiştir. Normal dağılım için verilerin skewness – kurtosis değerlerine bakıldı. Skewness–kurtosis değerlerinin -2, +2 arasında olması verilerin normal dağıldığını anlamına gelmektedir (George & Mallery, 2010). Gebelik semptom envanteri yakınmalar bölümü için skewness değeri: 1.283, kurtosis değeri: 0.807; günlük aktiviteleri sınırlama bölümü için skewness değeri: 1.467, kurtosis değeri: 1.540; İnternet Yoluyla Karar Alma Ölçeği için skewness değeri: -0.724, kurtosis değeri: 0.919'dır. Örneklem özelliklerinin ve ölçeklerden alınan puanların belirlenmesinde yüzdelik dağılım, ortalama ve standart sapma kullanıldı. Gebelik semptom envanteri ile internet yoluyla karar alma arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi kullanıldı. Ölçeklerin geçerlilikleri için Cronbach alfa katsayısı hesaplandı. $p<0.05$ anlamlılık düzeyi olarak alındı. Yapılan analiz sonucunda, ölçekler arasında anlamlı ilişki belirlendi ($p<0.05$) ve anlamlılık gösteren bu bulgu basit linear regresyon analizi ile değerlendirildi.

Araştırmanın etik ilkeleri

Çalışma için Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Tarih: 04.11.2021, sayı: B.30.2.ATA.0.01.00/446) onam alınmıştır. Veri toplama öncesi Erzurum İl Sağlık Müdürlüğü'nden resmi izin alınmıştır. Gebelere araştırmanın ne için yapılacağı anlatılarak sözlü onamları alınmış, gönüllülük ilkesi doğrultusunda hareket edilmiş olup, istedikleri anda çalışmadan çekilebilecekleri, kişisel bilgi ve cevaplarının gizli kalacağı bilgisi paylaşılmıştır. Araştırma sürecinde Helsinki deklarasyonuna bağlı kalınmıştır.

Bulgular

Tablo 1'de gösterildiği gibi, gebelerin yaş ortalaması 26.22 ± 4.73 'tür. Gebelerin %37.8'i lise mezunu, %70'i çalışmamakta, %80.9'u çekirdek ailede yaşamaktadır. Gebelerin %36.1'inin gebelik sayısı 3 ve üzeridir. Kadınların ortalama gebelik haftası 29.52 ± 7.51 'dir ve %64.2'si gebeliğini planlamıştır, %69'u düzenli doğum öncesi bakım almıştır (Tablo 1). Gebelerin %41.2'si interneti günde 10 ve daha fazla sıklıkta kullanmaktadır. Gebelerin %63.9'u gebelikte ilgili bilgiyi çoğunlukla sağlık personelinin, %36.1'i internetten almaktadır. %59.6'sı gebelikte interneti bilgiye kolay erişilebilir olması nedeniyle tercih etmektedir ve %66.6'sı inanmasa da internetteki bilgiyi dikkate aldığını belirtmektedir (Tablo 2).

Tablo 1. Gebelerin tanıtıcı özellikleri (n=413)

Özellikler	n	%
Yaş (Ort. ± SS)	26.22± 4.73	
Gebelik haftası (Ort. ± SS)	29.52±7.51	
Eğitim durumu		
İlkokul	121	29.2
Ortaokul	63	15.3
Lise	156	37.8
Üniversite ve üstü	73	17.7
Çalışma durumu		
Evet	124	30.0
Hayır	289	70.0
Aile tipi		
Çekirdek	334	80.9
Geniş	79	19.1
Gelir durumu		
Gelir gidere göre az	77	18.6
Gelir ile gider denk	290	70.2
Gelir gidere göre fazla	46	11.2
Gebelik sayısı		
1	117	28.3
2	147	35.6
3 ve üstü	149	36.1
Çocuk sayısı		
Yok	136	32.9
1	163	39.5
2 ve üzeri	114	27.6
Gebeliğin planlanma durumu		
Evet	265	64.2
Hayır	148	35.8
Gebelikte düzenli doğum öncesi bakım alma		
Evet	285	69.0
Hayır	128	31.0

Kadınlar gebelik yakınmaları sıklığı puan ortalaması 18.85 ± 18.33 , yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu puan ortalaması 49.85 ± 9.96 'dır (Tablo 3). Gebelerin internet yoluyla karar alma öz yeterlik algısı puan ortalaması 14.57 ± 3.54 , öz kontrol algısı puan ortalaması 16.42 ± 3.39 'dur. Gebelerin, internet yoluyla karar alma ölçeği toplam puan ortalaması ise 30.98 ± 6.18 'dir (Tablo 3).

Tablo 3'te Çocuk Gelişimi Birimine yönlendirilen çocuklara uygulanan gelişimsel değerlendirme testlerine ait dağılımlar görülmektedir. Birime başvuran çocukların %60.1'ine (686) AGTE, %10.9'una (123) DENVER II, %1.9'una (22) GOBDÖ-2, %6.9'una (79) M CHAT ve %0.1'ine (1) METROPOLİTAN testleri uygulanmıştır. Ancak çocukların %20.1'ine (230) herhangi bir test uygulanmamıştır. Gebelik yakınmaları ile internet yoluyla karar alma arasındaki ilişki incelendiğinde; gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ile öz yeterlik algısı, öz kontrol algısı alt boyutları ve internet yoluyla karar alma toplam puanı arasında istatistiksel yönden anlamlı, düşük düzeyli ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0.240$, $r=0.106$, $r=0.196$, $p<0.05$).

Tablo 2. Gebelerin internet kullanım özellikleri

Özellikler	n	%
İnternete erişiminin sağlandığı yer		
Akıllı telefon	382	92.5
Bilgisayar + tablet	31	7.5
İnternet kullanma sıklığı		
Gün içerisinde 1-3 defa	47	11.3
Gün içerisinde 3-6 defa	54	13.1
Gün içerisinde 6-9 defa	132	32.0
Gün içerisinde 10 kez ya da fazlası	170	41.2
Birkaç günde bir	10	2.4
Gebelikle ilgili en fazla bilgi edindiği kaynak		
İnternet	149	36.1
Sağlık personeli	264	63.9
Gebelikte internet kullanma nedeni		
Bilgiye kolay erişilir olması	246	59.6
Aranılan sorulara cevap bulunabilmesi	111	26.8
İstenildiği zamanda bilgiye ulaşılabilmesi	56	13.6
İnternetteki bilgiye inanma ve dikkate alma		
İnanır ve dikkate alır	98	23.7
İnanmasa da dikkate alır	275	66.6
İnanmaz ve dikkate almaz	40	9.7

Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı arttıkça, öz yeterlik algısı, öz kontrol algısı ve internet yoluyla karar alma toplam puanı artmaktadır. Gebelik yakınmalarının günlük aktiviteleri sınırlama durumu bileşeni ile öz yeterlik algısı alt boyut puanı ve internet yoluyla karar alma toplam puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı, düşük düzeyli ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0.253$, $r=0.195$, $p<0.05$). Yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu arttıkça, öz yeterlik algısı ve internet yoluyla karar alma puanı artmaktadır. Yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu ile öz kontrol algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). Basit linear regresyon analizi sonucuna göre gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı, gebelikte internet yoluyla karar almanın anlamlı ve pozitif bir belirleyicisidir ($\beta=0.19$, $p<0.001$). Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı, internet yoluyla karar almadaki toplam varyansın %3.6'sını ($R^2=0.038$, düzeltilmiş $R^2=0.036$, $F=16.435$, $p<0.001$) açıklamaktadır (Tablo 4). Basit linear regresyon analizi sonucuna göre gebelik yakınmalarının günlük aktiviteleri sınırlama durumu, gebelikte internet yoluyla karar almanın anlamlı ve pozitif bir yordayıcısıdır ($\beta=0.19$, $p<0.001$). Gebelik yakınmalarının günlük aktiviteleri sınırlama durumu, internet yoluyla karar almadaki toplam varyansın %3.6'sını ($R^2=0.038$, düzeltilmiş $R^2=0.036$, $F=16.251$, $p<0.001$) açıklamaktadır (Tablo 5).

Tartışma

Gebelik yakınmaları ile internet yoluyla karar alma arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışma bulguları ilgili literatür ile tartışılarak sunulmuştur. Gebeliğin kadın organizmasında meydana getirdiği fizyolojik, psikolojik ve anatomik

değişiklikler gebelik semptomları olarak adlandırılan gebeden gebeye değişen maternal yakınmalara sebep olmaktadır (Coşar Çetin ve ark., 2017). Araştırma kapsamındaki kadınların gebelik yakınmaları sıklığı puanı 18.85 ± 18.33 , gebelik yakınmalarının günlük aktiviteleri sınırlama durumu puanı ise 49.85 ± 9.96 'dır. Kadınların gebelik yakınmalarını deneyimleme durumunu belirlemek kadar, yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumunun da belirlenmesi oldukça önemlidir. Sonuçlar ölçekten alınabilecek puanlar kapsamında değerlendirildiğinde kadınların düşük düzeyde gebelik yakınması yaşadığı ve bu yakınmaların kadınların günlük aktiviteleri üzerinde sınırlamaya neden olmadığı söylenebilir.

Tablo 3. Gebelerin gebelik semptom envanteri ve gebelikte internet yoluyla karar alma ölçeği puan ortalamalarının dağılımı

Ölçekler	Min.	Max.	Ort. ± SS.
Gebelik Semptom Envanteri			
Gebelikte Yaşanan Yakınmaların Sıklığı	0.00	91.00	18.85±18.33
Yakınmaların Günlük Aktiviteleri Sınırlama Durumu	42.00	88.00	49.85±9.96
Gebelikte İnternet Yoluyla Karar Alma Ölçeği			
Öz Yeterlik Algısı	5.00	23.00	14.57±3.54
Öz Kontrol Algısı	5.00	24.00	16.42±3.39

Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Gebelik semptom envanteri kullanılarak yapılan bir çalışmada kadınların gebelik yakınmaları sıklığı puanı 39.20 ± 6.17 , yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama puanı 47.86 ± 8.19 olarak saptanmıştır (Bakır ve ark., 2021). Tosun Güleröglü ve Onat (2023) ise gebelerin gebelik semptom envanteri puanını 45.04 ± 17.6 olarak bulmuştur. Akpınar ve Ejder Apay (2020)'in gebelikte yakınmalar ve yaşam kalitesi ölçeği kullanılarak yaptıkları çalışmada puan ortalaması 48.67 ± 26.69 olarak saptanmıştır. Görüldüğü gibi bu çalışmalarda da gebelerin düşük düzeyde yakınma yaşadığı söylenebilir. Aksoy Derya ve ark. (2018) ise 74.1 ± 2.7 ile daha yüksek düzeyde gebelik yakınması bulmuşlardır. Literatürde görülen bu farklılıkların sebebi örneklem grubundaki kadınların gebelik haftası, gebelik sayısı gibi değişkenlerinin farklılığı olabilir. Bu çalışma sonucunda gebelik yakınmalarının düşük çıkmasının nedeninin, örnekleme 12 hafta üzeri gebelerin alınmasından kaynaklandığı düşünülebilir ki ilk trimester gebelerde daha fazla gebelik yakınması yaşanabilmektedir. Gebelik haftası ortalamasına bakıldığında 29.52 ± 7.51 olduğu, yani ikinci trimesterin yeni bitmiş olduğu görülmektedir. İkinci trimester gebelik yakınmaları açısından en rahat dönem olarak kabul edilmektedir. Bu durum da çalışma sonucunda gebelik yakınmalarının düşük çıkmasına etki etmiş olabilir. Özellikle birinci trimesterde gebenin yaşadığı bulantı-kusma, yorgunluk, uyku düzensizliği gibi yakınmalar; gebenin ambivalan duygular yaşamasına neden olurken, ikinci trimesterde yakınmaların azalması ile gebelik kabullenilmiş durumdadır.

Tablo 4. Basit linear regresyon analizi: gebelikte internet yoluyla karar almanın bir yordayıcısı olarak gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı

Değişken	B	SE	B	T	p	R ²	AdjR ²	F
Sabit	29.738	0.428		69.436	0.000			
Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı	0.066	0.016	0.196	4.054	0.000	0.038	0.036	16.435*

* $p<0.001$

Tablo 5. Basit linear regresyon analizi: gebelikte internet yoluyla karar almanın bir yordayıcısı olarak gebelik yakınmalarının günlük aktiviteleri sınırlama durumu

Değişken	B	SE	B	T	p	R ²	AdjR ²	F
Sabit	24.954	1.525		16.363	0.000			
Yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu	0.121	0.030	0.195	4.031	0.000	0.038	0.036	16.251*

*p<0.001

Üçüncü trimesterde ise büyüyen uterus ile gündelik yaşamı zorlaşan anne adayları, doğum eylemine, bebeğin bakımına dair korku ve endişe yaşar (Yücel, 2015). Ayrıca gebelik yakınmalarının algılanması kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Bazı gebeler bu rahatsızlıkları minör problemler olarak algılayarak bazıları daha fazla rahatsız edici olarak algılayabilmektedir.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların gebelikte internet yoluyla karar alma puanının 30.98±6.18 olduğu, bunun sonucunda internetin gebelerin karar almalarında etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca yadsınamayacak düzeyde gebeler (%36.1) gebelikte ilgili bilgiyi internetten sağlamakta, bu bilgiye inanmakta (%23.7), büyük bir oranı (%66.6) ise inanmasa da dikkate almaktadır. Gebelerin çoğunluğu interneti bilgiye kolay erişilebilir olması nedeniyle tercih etmektedir. Literatürde gebelerde, sağlıkla ilgili bilgi amaçlı internet kullanım oranı %70-97 olarak bildirilmiştir (Bert ve ark., 2013; Bjelke & Martinsson, 2016; Huberty ve ark., 2013; Laz & Berenson, 2013; Narasimhulu ve ark., 2016). Lagan ve ark. (2010) da gebelerin %97'sinin gebelikte ilgili sağlık bilgi arayışı amacıyla internet kullandıklarını belirlemiştir. Literatüre bakıldığında; birçok çalışma bulgusu gebelerin, sağlık ile ilgili bilgi arayışı için interneti kullandıklarını ve internetin gebelikte alınan kararları etkilediğini göstermektedir (Bert ve ark., 2013; Criss ve ark., 2015; Hämeen-Anttila ve ark., 2014; Huberty ve ark., 2013; Narasimhulu ve ark., 2016). İnternet, içinde birçok bilgi kaynağı barındırması, erişiminin ve kullanımının kolay olması nedeniyle gebelikte bilgi kaynağı olarak önemli bir yere sahiptir (Demir & Gözüm, 2011; Koyun & Erbektaş, 2018). Ayrıca gebeler sağlık personeline erişimde güçlük çektikleri ve iletişim sürelerinin yetersizliği gibi nedenlerle bilgi kaynağı olarak internete yönelmektedirler (Demir & Gözüm, 2011; Hadımlı ve ark., 2018; Koyun & Erbektaş, 2018).

Hadımlı ve ark. (2018) gebelerin %75.4'ünün internetteki bilgilerin doğruluğuna inandıklarını bulmuştur. Farklı bir çalışmada gebelerin %46.3'ünün internetteki bilgiyi inanarak dikkate aldığı, %41'inin inanmasa da dikkate aldığı ifade edilmiştir (Bayrak & Kanbur, 2022). Günümüzde internetin yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması ile birlikte insanlar sağlık personelinin istedikleri zamanda ve tatmin edici düzeyde bilgi alamadıklarında interneti bilgi aracı olarak kullanmaya başlamaktadır (Demir & Gözüm, 2011). Bazen de kendilerine bilgi verilmeyle birlikte gebeler bu süreç içerisinde ek bilgiye ihtiyaç duyarak interneti doğum öncesi ziyaretten önce veya sonra bilgi kaynağı olarak kullanmıştır (Huberty ve ark., 2013). İnternetin giderek artan bir şekilde sağlık bilgi arayışı için kullanılması, internetin karar vermede etkili olmasına neden olmaktadır. Bunun nedeni olarak hastane randevusu almanın zorlaştığı durumlarda internetin kolay ulaşılabilir olması ve anonim yapısı sebebiyle gebelik sürecinde tıbbi bilgiye ulaşmak için seçenek olarak görülmesi olabilir (Narasimhulu ve ark., 2016).

Bu araştırma sonucuna göre gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ve günlük aktiviteleri sınırlama durumu arttıkça internet yoluyla karar alma artış göstermektedir.

Gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ve yakınmaların günlük aktiviteleri sınırlama durumu, internet yoluyla karar almanın pozitif birer yordayıcılarıdır. Gebelik döneminde meydana gelen gebelik yakınmaları kadınlarda bilgi arayışı ihtiyacını artırmaktadır. Gebeler fiziksel ve ruhsal durumlarında meydana gelen değişiklikleri araştırmak için bilgi arayışına girerler (Batman, 2018; Grimes ve ark., 2014). Gebeler internette en çok gebelik yakınmaları, gebelik haftalarına göre değişimler, gebelikte tehlike işaretleri, gibi konuları araştırmaktadır (Cirban & Özsoy, 2020; Gerçek Öter & Kocademir, 2020; Kiarie & Mugambi, 2016; Lagan ve ark., 2010; Onat Köroğlu ve ark., 2018; Öztürk ve ark., 2020). Yapılan bir çalışmada gebelerin %47.5 oranında internette gebelik yakınmaları ile ilgili arama yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Koyun & Erbektaş, 2018). Gebelik yakınmalarının internette en sık aranılan konulardan biri olması internet yoluyla karar alınmasına etki edebilir.

İnternet, gebelerin karar verme mekanizmasına katılımlarına ve kararlar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır (Overdijkink ve ark., 2018; Lagan ve ark., 2010). İnternetten sağlıkla ilgili bilgi almak, gebelerin karar verme süreçlerini ve karar vermedeki özgüvenlerini etkileyebilmektedir. Literatür incelendiğinde internetin gebelerin karar alma sürecinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Bayrak & Kanbur, 2022; Criss ve ark., 2015; Hadımlı ve ark., 2018; Hämeen-Anttila ve ark., 2014; Huberty ve ark., 2013; Narasimhulu ve ark., 2016). Polat ve Karasu (2022) araştırmasında gebelerin internet yolu ile karar alma düzeyleri arttıkça gebenin hem kendisinin hem de bebeğinin sağlığını geliştirmeye yönelik düşüncelerinin arttığını, Koyun ve Kesim (2018) çoğu kadının gebelik hakkında bilgi kaynağı olarak interneti kullandıklarını ve internetin gebelikte alınan kararları etkilediğini bildirmiştir. Hadımlı ve ark. (2018) internetin gebelikteki karar sürecine belirgin bir etkisi olduğunu yaptığı çalışmada belirtmiştir. Sayakhot ve Carolan-Olah (2016) ise sistematik derlemelerinde kadınların çoğunun internetteki sağlık bilgilerini güvenilir ve yararlı bulduğunu belirtmiştir. Bu çalışma sonucunda da gebelerin internetteki bilgiye inandıkları ve dikkate aldıkları düşünüldüğünde, bu sonuçlar gebelik yakınmaları ile başa çıkmada kadınların karar mekanizmasında internetin etkili bir yere sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Gebeliği 12 haftanın altında olan gebelerin dahil edilmemesi çalışmanın sınırlılığdır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada, gebelikte yaşanan yakınmaların sıklığı ve günlük aktiviteleri sınırlama durumu arttıkça internet yoluyla karar almanın arttığı tespit edilmiştir. Her geçen gün gebelerde internet kullanım oranının artması ve sağlıkla ilgili mobil uygulamaların kullanımının yaygınlaşması ilerleyen yıllarda gebelerin bu mecrayı daha aktif bir şekilde

kullanmasına ve sadece bilgiyi pasif olarak almaktan ziyade katılımcı olarak karar mekanizmalarında yer almalarına etki etmesi kaçınılmazdır. Ebelerin, gebeler için internetin önemli bir bilgi kaynağı olarak kullanıldığının farkında olması önemlidir. Bu nedenle ebeler, gebeleri internet kaynakları konusunda eğitmeli, internette doğru ve güvenilir olan kaynaklara yönlendirmeli, internet bilgilerinin güvenilirliğini değerlendirme konusunda bilinçlendirmeleri gerekmektedir. Gebelere, doğum öncesi izlemlerde, internet kaynaklarının ile bilgilendirme yapılarak, doğru ve güvenilir web sayfaları tavsiye edilmelidir. Ayrıca gebelerin internette edindikleri bilgileri ebelerle/sağlık profesyonelleriyle paylaşması konusunda teşvik edilmeleri önemlidir.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

Bu çalışmaya katılan katılımcılara teşekkür ederiz.

Finansal Destek

Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Etik Komite Onayı

Çalışma için Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Tarih: 04.11.2021, sayı: B.30.2.ATA.0.01.00/446) onam ve Erzurum İl Sağlık Müdürlüğünden resmi izin alınmıştır. Araştırma sürecinde Helsinki deklarasyonuna bağlı kalınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Bilgilendirilmiş Onam

Katılımcı(lar)dan sözel onam alınmıştır.

Yazar Katkıları

T.P.: Veri toplama ve/veya İşleme. Analiz ve/veya Yorum, Kaynak Taraması, Makalenin Yazımı.

A.K.: Fikir/Kavram, Tasarım, Analiz ve/veya Yorum, Denetleme/Danışmanlık, Makalenin Yazımı, Eleştirel İnceleme.

Kaynaklar

- Akpınar, F., & Ejder Apay, S. (2020). Gebelikte yaşanan distres ile gebelikteki yakınmalar ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*, 17(4), 550-561. <https://doi.org/10.38136/jgon.683745>
- Aksoy Derya, Y., Özşahin, Z., Uçar, T., Erdemoğlu, Ç., & Ünver, H. (2018). Gebelikteki yakınmaların yaşam kalitesine etkisi ile psikososyal sağlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 12(3), 171-177. <https://doi.org/10.21763/tjfm.452447>
- Bakır, N., Demir, C., & Şener, N. (2021). Gebelerin yaşadığı stres ve gebelik semptomları arasındaki ilişki. *Karya Journal of Health Science*, 2(3), 71-76. <https://doi.org/10.52831/kjhs.974791>
- Batman, D. (2018). Gebe kadınların gebelikleriyle ilgili araştırdığı konular ve bilgi kaynakları; nitel bir çalışma. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilim Dergisi*, 4(3), 63-69. <https://doi.org/10.30934/kusbed.427777>
- Bayrak, E., & Kanbur, A. (2022). Gebelerde internet yoluyla karar alma ile sağlık uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 10(1), 255-269. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.1010546>

- Bert, F., Gualano, M. R., Brusaferrro, S., De Vito, E., De Waure, C., La Torre, G., Manzoli, L., Messina, G., Todros, T., Torregrossa, M. V., & Siliquini, R. (2013). Pregnancy e-health: A multicenter Italian cross-sectional study on Internet use and decision-making among pregnant women. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 67(12), 1013-1018. <https://doi.org/10.1136/jech-2013-202584>
- Bjelke, M., Martinsson, A. K., Lendahls, L., & Oscarsson, M. (2016). Using the Internet as a source of information during pregnancy-A descriptive cross-sectional study in Sweden. *Midwifery*, 40, 187-191. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2016.06.020>
- Can Gürkan, Ö., & Ekşi Güloğlu, Z. (2020). Gebelik semptom envanteri'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri*, 2, 298-303. <https://doi.org/10.31067/0.2019.162>
- Can, R., Yılmaz, S. D., Çankaya, S., & Kodaz, N. (2019). Gebelikte yaşanan sorunlar ve yaşam kalitesi ile ilişkisi. *Sağlık ve Toplum*, 29(2), 58-64.
- Cirban, E., & Özsoy, S. (2020). Gebelikte bilgi ihtiyacının karşılanmasında internetin rolü. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(5), 351-360. <https://doi.org/10.17942/sted.513554>
- Coşar Çetin, F., Demirci, N., Yeşilçiçek Çalık, K., & Çil Akıncı, A. (2017). Gebelikte olağan fiziksel yakınmalar. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 48(4), 135-141. <https://doi.org/10.16948/zktipb.304443>
- Criss, S., Woo Baidal, J. A., Goldman, R. E., Perkins, M., Cunningham, C., & Taveras, E. M. (2015). The role of health information sources in decision-making among Hispanic mothers during their children's first 1000 days of life. *Maternal and Child Health Journal*, 19, 2536-2543. <https://doi.org/10.1007/s10995-015-1774-2>
- Demir, Y., & Gözüm, S. (2011). Sağlık eğitiminde yeni yönelimler; web destekli sağlık eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4(4), 196-203.
- Foxcroft, K. F., Callaway, L. K., Byrne, N. M., & Webster, J. (2013). Development and validation of a pregnancy symptoms inventory. *BMC Pregnancy & Childbirth*, 13, 2-9. <https://doi.org/10.1186/1471-2393-13-3>
- Gerçek Öter, E., & Kocademir, L. (2020). Prenatal ve postnatal dönemde dijital medyanın kullanımı. *Kadın Sağlığı ve Hemşireliği Dergisi*, 6(2), 30-44.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference*. Pearson.
- Grimes, H., Forster, D., & Newton, M. (2014). Sources of information used by women during pregnancy to meet their information needs. *Midwifery*, 30(1), 26-33. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2013.10.007>
- Hadımlı, A. P., Demirelöz Akyüz, M., & Tuna Oran, N. (2018). Gebelerin interneti kullanma sıklıkları ve nedenleri. *Life Sciences*, 13(3), 32-43. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2018.13.3.4B0018>
- Hämeen-Anttila, K., Nordeng, H., Kokki, E., Jyrkkä, J., Lupattelli, A., Vainio, K., & Enlund, H. (2014). Multiple information sources and consequences of conflicting information about medicine use during pregnancy: A multinational Internet-based survey. *Journal of Medical Internet Research*, 16(2), e60. <https://doi.org/10.2196/jmir.2939>
- Huberty, J., Dinkel, D., Pancar, M. W., & Coleman, J. (2013). Describing the use of the internet for health, physical activity and nutrition information in pregnant women. *Maternal and Child Health Journal*, 17(8), 1363-1372. <https://doi.org/10.1007/s10995-012-1160-2>
- Kızılkaya Beji, N., & Özkan, S. A. (2019). Gebelikte Görülen Fizyolojik/Psikolojik Değişiklikler. N. Kızılkaya Beji (Ed.), *Kadın sağlığı ve hastalıkları* (s. 286-292). Nobel Kitapevleri.
- Kiarie, K. A., & Mugambi, M. M. (2016). Social media and teenage pregnancy among students in secondary schools in Imenti north sub-county, Meru county, Kenya. *International Journal of Scientific Research and Management*, 4(9), 4586-4606. <https://doi.org/10.18535/ijstrm/v4i9.18>

- Koyun, A., & Erbektaş, G. (2018). Gebelikte internet yoluyla karar alma ölçeğinin geliştirilmesi. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi*, 12, 25-38.
- Koyun, A., & Kesim, S. İ. (9-12 Eylül 2018). *Gebelikte karar vermeye internetin etkisi: Sistematik bir inceleme* [Kongre Bildirisi]. 3. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, Nevşehir, Türkiye.
- Lagan, B. M., Sinclair, M., & Kernohan, W. G. (2010). Internet use in pregnancy informs women's decision making: A web-based survey. *Birth-Issues in Perinatal Care*, 37(2), 106-115. <https://doi.org/10.1111/j.1523-536X.2010.00390.x>
- Laz, T. H., & Berenson, A. B. (2013). Racial and ethnic disparities in internet use for seeking health information among young women. *Journal of Health Communication*, 18(2), 250-260. <https://doi.org/10.1080/10810730.2012.707292>
- Narasimhulu, D. M., Karakaş, S., Weedon, J., & Minkoff, H. (2016). Patterns of internet use by pregnant women, and reliability of pregnancy-related searches. *Maternal and Child Health Journal*, 20(12), 2502-2509. <https://doi.org/10.1007/s10995-016-2075-0>
- Onat Köroğlu, C., Avcıbay Vurgeç, B., Gökyıldız Sürücü, Ş., & Akbaş, M. (2018). Prenatal dönemde bilgi edinme konusunda teknolojinin kullanımı. *Kesit Akademi Dergisi*, 4(13), 243-250.
- Overdijkink, S. B., Velu, A.V., Rosman, A. N., Van Beukering, M. D., Kok, M., & Steegers-Theunissen, R. P. (2018). The usability and effectiveness of mobile health technology-based lifestyle and medical intervention apps supporting health care during pregnancy: Systematic review. *JMIR mHealth and uHealth*, 6(4), e109. <https://doi.org/10.2196/mhealth.8834>
- Öztürk, G., Ünlü, N., Uzunkaya, E., & Karaçam, Z. (2020). Gebelerin bilgi kaynağı olarak internet ve sosyal medya kullanım durumları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(3), 210-220. <https://doi.org/10.46237/amusbfd.667048>
- Polat, F., & Karasu, F. (2022). Gebelerde internet kullanımının kendisi ve bebeğinin sağlığı hakkındaki düşünceleriyle ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 45(4), 483-491. <https://doi.org/10.51982/bagimli.1087572>
- Sayakhot, P., & Carolan-Olah, M. (2016). Internet use by pregnant women seeking pregnancy-related information: A systematic review. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 16(1), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12884-016-0856-5>
- Türkiye Cumhuriyeti Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK). (2023). Hanehalkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407)
- Tosun Güleroğlu, F., & Onat, T. (2023). Gebelerde algılanan eş desteği ve gebelik semptomları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 416-424. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1093706>
- Yücel, M. K. (2015). *Doğum ve kadın sağlığı*. Palme Yayıncılık.